

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 1. 1994, sp. zn. Odon 8/93, ECLI:CZ:NS:1994:ODON.8.1993.1

Číslo: 74/1995

Právní věta:

Ze zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ani ze zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, stejně jako z ustanovení jiných právních předpisů nevyplývá oprávnění finančního úřadu podat návrh na prohlášení konkurzu.

Finanční úřad je podle ustanovení § 73 odst. 3 zákona č. 337/1992 Sb. pouze oprávněn podat návrh na soudní výkon rozhodnutí k vymožení nedoplatků daní na podkladě výkazů nedoplatků.

Z územních finančních orgánů má pouze finanční ředitelství ve smyslu ustanovení zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení podle ustanovení § 18 odst. 2 písm. d) o.z. a § 21 odst. 2 o.s.ř.

V občanském soudním řízení o návrhu na prohlášení konkurzu může jednat za stát i pracovník finančního úřadu bez ohledu na to, že tento úřad sám o sobě nemá způsobilost být účastníkem tohoto řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.01.1994

Spisová značka: Odon 8/93

Číslo rozhodnutí: 74

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs a vyrovnání

Předpisy: 99/1963 Sb. § 21 40/1964 Sb. § 18 328/1991 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Návrhem z 1. 10. 1992 domáhal se navrhovatel (věřitel), Finanční úřad O. I, prohlášení konkurzu na majetek odpůrce (dlužníka), A., spol. s r. o., O., pro neplacení daní ve výši 7 175 791 Kč podle výkazů nedoplatků z 30. 9. 1992, a to z toho důvodu, že dlužník má více věřitelů a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky.

Krajský obchodní soud v Ostravě rozhodnutím z 21. 10. 1992, sp. zn. 14 K 24/92, prohlásil konkurz na majetek odpůrce, ustanovil správce konkurzní podstaty a učinil další stanovené úkony. V

rozhodnutí bylo konstatováno, že odpůrce dluží navrhovateli za rok 1991 celkem 12 411 291 Kčs, včetně příslušné penalizace a není po dobu téměř roku a půl schopen plnit své splatné závazky, a to i vůči jiným věřitelům; vzhledem k tomu je v úpadku a jsou tak splněny procesněprávní i hmotněprávní podmínky pro prohlášení konkurzu.

Odpůrce podal proti rozhodnutí o prohlášení konkurzu, které mu bylo doručeno 23. 10. 1992, odvolání ze 6. 11. 1992, podané na poště téhož dne, v němž se domáhal zrušení rozhodnutí o prohlášení konkurzu a zastavení řízení. V odůvodnění odvolání odpůrce zejména uvedl, že Finanční úřad O. I je oprávněn vydat příkaz na doplatek daní, není však způsobilý být účastníkem řízení o prohlášení konkurzu a ohledně této otázky je nutné se řídit příslušnými ustanoveními občanského soudního řádu. Účastníkem řízení může být v případě dlužných daní stát, nikoli však rozpočtová organizace označená v napadeném rozhodnutí jako věřitel. Dále odpůrce v odvolání uvedl, že návrh na prohlášení konkurzu byl podán 1. 10. 1992, tedy v době, kdy soud mohl prohlásit konkurz jen pro předlužení a nikoliv proto, že dlužník má více věřitelů a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky. Odpůrce v odvolání popíral, že by nebyl schopen plnit své splatné závazky a totéž uváděl i pro případ předlužení. Vzhledem k tomu navrhoval, aby usnesení o prohlášení konkurzu bylo odvolacím soudem zrušeno a řízení zastaveno pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, tj. pro procesní nezpůsobilost navrhovatele, popřípadě aby bylo s ohledem na další uvedené důvody změněno tak, že se návrh zamítá, případně aby usnesení bylo zrušeno a věc vrácena soudu prvního stupně s tím, aby se tento soud zabýval námitkami uvedenými v odvolání.

Vrchní soud v Praze usnesením z 15. 1. 1993, sp. zn. 4 Cmo 204/92, zrušil rozhodnutí Krajského obchodního soudu v Ostravě z 21. 10. 1992, sp. zn. 14 K 24/92, řízení zastavil a ve výroku rozhodnutí dále vyslovil, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení.

V odůvodnění rozhodnutí odvolací soud zejména uvedl, že účastníky konkurzního řízení jsou věřitelé, kteří uplatňují nároky, a dlužník. Vzhledem k ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, řídí se způsobilost být účastníkem ustanovením § 19 občanského soudního řádu. Podle zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, územní finanční orgány jsou orgány státní správy, jejichž soustavu tvoří finanční úřady a finanční ředitelství. Finanční úřad vykonává správu daní, popřípadě i dotací, a provádí řízení o přestupcích. Je řízen finančním ředitelstvím, které je rozpočtovou organizací a které zajišťuje osobní a věcné potřeby finančních úřadů, jež řídí. Z toho pak vyplývá, že v soustavě územních finančních orgánů pouze finanční ředitelství mají způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení. Odvolací soud dále v odůvodnění uvedl, že v daném případě byl návrh na zahájení konkurzního řízení podán Finančním úřadem O. I, který nemá způsobilost být účastníkem řízení a návrh podal svým jménem; vzhledem k tomu, že jde o neodstranitelný nedostatek podmínek řízení, měl Krajský obchodní soud v Ostravě postupovat podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. Dále odvolací soud uvedl, že finanční úřad vykonává pouze správu daní a proto nemůže být ani z hlediska hmotného práva věřitelem a přestože nemůže být finanční úřad účastníkem občanského soudního řízení, není vyloučena účast jeho pracovníků v řízení, jehož účastníkem je stát, neboť občanský soudní řád umožňuje, aby za stát jednal pracovník tohoto státního orgánu, jehož se věc týká.

Dovoláním ze dne 11. 3. 1993, podaným na poště dne 15. 3. 1993, se navrhovatel domáhal zrušení rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 15. 1. 1993, sp. zn. 4 Cmo 204/92 a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení. V dovolání navrhovatel uvedl, že ke zrušení usnesení Krajského obchodního soudu v Ostravě odvolacím soudem došlo v důsledku nesprávného právního posouzení toho, kdo jedná v tomto případě jménem státu a má procesní způsobilost a kdo je věřitelem v konkurzním řízení. V daňových řízeních není podle názoru navrhovatele jiného státního orgánu než finančních územních správních orgánů, které jednájí ve věcech daňových jménem státu a k tomu byly také zřízeny příslušnými zákony. Tím se uplatňuje ustanovení § 19 o. s. ř. o způsobilosti být účastníkem řízení a při použití ustanovení § 21 odst. 1 o. s. ř. účastníkem řízení je stát, kterého ve věcech daní

zastupují státní orgány, tedy finanční orgány. Dále je odvolacím soudem nesprávně posuzována procesní způsobilost mezi dvěma finančními orgány, kterými jsou finanční ředitelství a finanční úřady. Finanční ředitelství mají právní subjektivitu jako rozpočtová organizace při zajišťování osobních a věcných potřeb finančních úřadů a jsou rovněž odvolacím orgánem. Ve věcech správy daní jsou k tomu zmocněny a legitimovány finanční úřady ustanoveními § 1 odst. 2 a § 6 odst. 1 písm. a) zákona č. 531/1990 Sb. Totéž vyplývá z ustanovení § 73 odst. 3 zákona č. 337/1992 Sb., kde se uvádí, že vymáhání nedoplatku provádí správce daně, u něhož je daňový dlužník evidován, daňovou exekucí. O provedení exekuce může správce daně požádat též soud. Finanční úřad bude tedy navrhovatelem a procesním účastníkem jménem státu a bude vymáhat po dlužníkovi daňovou povinnost, nárok státu.

Odvolací soud dále nebral v úvahu, že finanční úřady vlastními právními úkony nabývají práv, ale i povinností státu. Disponují peněžními účty státního rozpočtu, rozhodují o výši vybíraných daní a v rámci zákona o formě jejího vymáhání. Schvalují splátky, odklad povinností, případně odepsání daňové povinnosti. Jedině finanční úřad má nárok a právo státu a jeho jménem je může po daňovém dlužníkovi uplatňovat i u soudu.

Dále navrhovatel v dovolání uvedl, že v případě obchodní společnosti A., s. r. o., v zastoupení státu a v rámci povinností vyplývajících ze zákona navrhl prohlášení konkurzu k zajištění a vybrání daně. Z ustanovení § 7 písm. c) a § 20 zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, vyplývá, že ten, kdo uplatní svůj nárok v rámci konkurzního řízení se stává konkurzním věřitelem. I v případě přihlášení pohledávky státu by navrhovatel byl, jako státní orgán, ze zákona konkurzním věřitelem, tj. účastníkem konkurzu. V tomto rovněž spatřuje navrhovatel výklad odvolacího soudu za nesprávný. Podle navrhovatele je konkurzním věřitelem a účastníkem konkurzu každý, kdo uplatní svůj návrh, i když není věřitelem podle hmotného práva. Je nepředstavitelné, aby finanční úřad podle názoru odvolacího soudu žádal příjemce výnosů rozpočtu, tj. stát, okres, obec a státní fondy o zmocnění k jednání u soudu, když daňové subjekty ani neznají, tím méně vědí o plnění daňových povinností.

Navrhovatel dále v dovolání uvedl, že zcela v souladu se zákonem právo a nárok na splnění daňové povinnosti uplatnil jménem státu u krajského obchodního soudu v konkurzním řízení. Nešlo o plnění Finančnímu úřadu O. I jako právnímu subjektu, jak v odvolání uváděla společnost A., s. r. o., ale státu.

Nejvyšší soud ČR svým rozsudkem dovolání navrhovatele zamítl; o náhradě nákladů řízení rozhodl tak, že žádný z účastníků řízení nemá na tuto úhradu právo.

Z odůvodnění:

Dovoláním lze podle ustanovení § 236 odst. 1 občanského soudního řádu (úplné znění vyhlášeno pod č. 240/1993 Sb.) napadnout pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Proti každému rozhodnutí odvolacího soudu je dovolání přípustné, jestliže jsou dány důvody uvedené v ustanovení § 237 o. s. ř., mimo jiné je dovolání přípustné tehdy, jestliže ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem řízení (§ 237 písm. b) o. s. ř.). Dále je dovolání též přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo změněno usnesení soudu prvního stupně.

Podstata dovolání navrhovatele z 11. 3. 1993 spočívá mimo jiné v tom, že odvolací soud nesprávně posoudil jeho způsobilost být účastníkem konkurzního řízení a sporné je, zda navrhovatel měl či neměl způsobilost být účastníkem řízení a tato otázka byla soudy řešena rozdílně a v této otázce bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně.

Vzhledem k uvedenému je nezbytné dospět k závěru, že dovolání navrhovatele z 11. 3. 1993 je

přípustné, a to podle ustanovení § 237 písm. b) s přihlédnutím k ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř.

Podle ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. může účastník podat dovolání do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí odvolacího soudu. V daném případě bylo rozhodnutí odvolacího soudu doručeno navrhovateli 15. 2. 1993, dovolání bylo datováno dnem 11. 3. 1993, na poště bylo podáno doporučeně 15. 3. 1993.

Z uvedeného vyplývá, že dovolání bylo podáno ve stanovené lhůtě.

Podle ustanovení § 7 zákona č. 329/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, jsou účastníky konkurzního řízení věřitelé, kteří uplatňují nároky a dlužník. Pro konkurz a vyrovnání se podle ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb. použijí ustanovení občanského soudního řádu, pokud není v zákoně o konkurzu a vyrovnání stanoveno jinak.

Vzhledem k uvedenému je nezbytné posuzovat způsobilost být účastníkem konkurzního řízení podle příslušných ustanovení občanského soudního řádu.

Podle ustanovení § 19 o. s. ř. má způsobilost být účastníkem řízení ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti, jinak ten, komu je zákon přiznává. Způsobilost mít práva a povinnosti mají mimo jiné právnické osoby (§ 18 odst. 1 občanského zákoníku) a právnickými osobami jsou sdružení fyzických nebo právnických osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty, o nichž to stanoví zákon.

Podle zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, tvoří soustavu územních finančních orgánů finanční úřady a finanční ředitelství (§ 2). Územní finanční orgány jsou orgány státní správy a vykonávají mimo jiné správu daní do státního rozpočtu, rozpočtů obcí, okresních úřadů a státních fondů (§ 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 531/1990 Sb.). Správou daní se rozumí právo činit opatření potřebná ke správnému zjištění, stanovení a splnění daňových povinností fyzických a právnických osob, zejména p

Finanční ředitelství mimo jiné řídí finanční úřady, vykonávají správu daní v rozsahu stanoveném zvláštním předpisem, přezkoumávají rozhodnutí finančních úřadů vydané ve správním řízení atd. (§ 9 zákona č. 531/1990 Sb.). Finanční ředitelství je rozpočtovou organizací a zajišťuje osobní a věcné potřeby finančních úřadů, které řídí (§ 10 téhož zákona). Podle přechodných ustanovení (§ 10 tohoto zákona) na finanční ředitelství přešla všechna práva a závazky z pracovněprávních vztahů pracovníků finančních správ a dále na ředitelství přešly všechny pohledávky a závazky bývalých finančních správ.

Z uvedeného vyplývá, že právnickou osobou a tedy způsobilost mít práva a povinnosti a tím z tohoto důvodů mít způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení má z územních finančních orgánů pouze finanční ředitelství, neboť pouze ono je rozpočtovou organizací a právnickou osobou podle ustanovení § 18 odst. 2 písm. d) o. z.

Účastníkem občanského soudního řízení však může být i ten, kdo nemá způsobilost mít práva a povinnosti (právní subjektivitu), pokud tak zákon stanoví, tj. přízná přesto takové osobě způsobilost být účastníkem řízení.

Vzhledem k tomu je nezbytné posoudit i to, zda finanční úřad nemá způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení stanovenou v zákoně.

Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, upravuje správu daní, již se rozumí mj. vyměření, vybrání, vyúčtování a vymáhání daní a dále upravuje daňové řízení. Podle tohoto zákona postupují územní finanční orgány a další správní a jiné státní orgány České republiky

atd. (§ 1 citovaného zákona).

Podle ustanovení § 73 zákona č. 337/1992 Sb. nezaplatí-li daňový dlužník splatný daňový nedoplatek, včetně nedoplatku na pokutách, vyzve správce daně dlužníka k zaplacení v náhradní lhůtě s upozorněním, že po uplynutí této lhůty přikročí bez dalšího k vymáhání daňového nedoplatku.

Vymáhání nedoplatku provádí správce daně daňovou exekucí. O provedení exekuce může správce daně požádat též soud (§ 73 odst. 3 zákona č. 337/1992 Sb.). Pro výkon daňové exekuce se použije přiměřeně občanského soudního řádu (§ 73 odst. 7 zákona č. 337/1992 Sb.). Podle ustanovení § 274 písm. f) o. s. ř. se ustanovení § 251 až § 271 o. s. ř. o výkonu rozhodnutí použije mimo jiné i pro výkon vykonatelných rozhodnutí orgánů státní správy včetně platebních výměrů, výkazů nedoplatků ve věcech daní a poplatků.

Ze zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, a ani ze zákona č. 337/1992 Sb., osprávě daní a poplatků, tedy nelze dovodit, že by u finančních úřadů, jako správců daní, bylo stanoveno, že mají způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení, tedy v tomto případě konkurzního řízení, i přesto, že nemají způsobilost k právům a povinnostem. Pouze pro daňovou exekuci se připouští, aby správce daně požádal o provedení výkonu rozhodnutí soud, a to na základě exekučních titulů vzešlých z daňového řízení; z toho ovšem nelze dovozovat, že by správce daní měl způsobilost být účastníkem konkurzního řízení.

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání vymezuje v ustanovení § 7 účastníky konkurzu tak, že jimi jsou věřitelé, kteří uplatňují nároky. Návrh na prohlášení konkurzu je podle ustanovení § 4 odst. 1 zákona o konkurzu a vyrovnání oprávněn podat dlužník nebo kterýkoli z jeho věřitelů anebo další osoba, pokud tak stanoví zvláštní zákon. Podává-li věřitel návrh na prohlášení konkurzu musí mimo jiné podle ustanovení § 4 odst. 2 zákona o konkurzu a vyrovnání doložit, že má proti dlužníkovi pohledávku.

V daném případě je označen za účastníka řízení, věřitele, finanční úřad, který je však podle ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 531/1990 Sb. a § 1 odst. 2 zákona č. 337/1992 Sb. pověřen pouze správou daní, dávek, poplatků atd. Pohledávky na nedoplatcích daní, s ohledem na ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., jsou pohledávkami toho subjektu, do jehož rozpočtu jsou určeny a nejde tedy o pohledávky finančního úřadu a tento úřad nemůže být věřitelem.

Oprávnění finančního úřadu podat návrh na prohlášení konkurzu nevyplývá ani ze zvláštního zákona ani ze zákona č. 337/1992 Sb. Jak již bylo uvedeno, je finanční úřad oprávněn podle ustanovení § 73 odst. 3 citovaného zákona podat pouze návrh na soudní výkon vymáhání nedoplatků daní atd. na základě výkazů nedoplatků.

V návrhu na prohlášení konkurzu z 1. 10. 1992 je označen jako navrhovatel Finanční úřad v O. I a toto označení nebylo v průběhu řízení změněno, popřípadě nebyla navržena jeho změna.

Podle ustanovení § 103 o. s. ř. soud kdykoli za řízení přihlíží k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může jednat ve věci (podmínky řízení). Mezi podmínky řízení patří mimo jiné na straně účastníka jeho způsobilost být účastníkem řízení. K nedostatku způsobilosti být účastníkem řízení přihlíží soud v každém stadiu řízení a jde o neodstranitelný nedostatek podmínky řízení. Zjistí-li takovýto nedostatek, řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. zastaví.

Z výše uvedeného vyplývá, že jako navrhovatel na prohlášení konkurzu byl označen Finanční úřad O. I a takto označený účastník nemá podle ustanovení § 19 o. s. ř., § 3 odst. 2 a § 7 zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, způsobilost být účastníkem tohoto řízení a ani není podle ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 323/1991 Sb. oprávněn podat návrh na prohlášení konkurzu.

V případě, že by účastníkem řízení byl stát jako věřitel, je v ustanovení § 21 odst. 2 o. s. ř. upraveno, kdo v takovém případě za stát jedná. Podle citovaného ustanovení před soudem za stát jedná pracovník toho státního orgánu, jehož se věc týká, nebo pověřený pracovník jiného státního orgánu.

Je zřejmé, že uvedené ustanovení upravuje jednání za stát, nikoli způsobilost být účastníkem řízení, popřípadě oprávnění podat návrh na prohlášení konkurzu. V občanském soudním řízení může tedy za stát jednat i pracovník finančního úřadu, bez ohledu na to, že tento úřad sám o sobě nemá způsobilost být účastníkem řízení.

Pokud tedy odvolací soud zrušil usnesení Krajského obchodního soudu v Ostravě z 21. 10. 1992, sp. zn. 14 K 24/92, a řízení o prohlášení konkurzu zastavil, postupoval tak v souladu s ustanovením § 3, 4 a 7 zákona č. 328/1991 Sb., § 1 odst. 1 a 2, § 2, § 6, § 9 a § 10 zákona č. 531/1990 Sb., § 1 odst. 2 a § 73 zákona č. 337/1992 Sb. a § 19, § 21 odst. 2, § 103 a 104 odst. 1 o. s. ř.

Dovolací soud neshledal, že by uvedené rozhodnutí odvolacího soudu bylo nesprávné a proto podle ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř. dovolání zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle ustanovení § 243b odst. 4 o. s. ř. v návaznosti na ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. s ohledem na to, že odpůrci žádné náklady v dovolacím řízení nevznikly.